

Katsauksia – Översikter

Katsauksia — Översikter (Reviews). *Terra* 92:1, pp. 40–46.

Paasi, Anssi: Space preference studies in perception geography.

Tilapreferenssitutkimukset perseptiomaantieteessä

ANSSI PAASI

Maantieteen laitos, Joensuun korkeakoulu

Mitä perseptiomaantiede on?

Perseptiomaantieteessä tutkitaan yksilöiden havaintoja ja kokemuksia ympäristöistään. Vaikka maantieteessä perseptio-käsitteestä on keskusteltu jo 1960-luvun alkuvuosista lähtien, on perseptiomaantieteellistä tutkimusta tehty Suomessa varsin vähän, Hämäläinen (1974) ja Pesonen (1972 ja 1977) ovat tutkineet Suomen eri alueiden miellyttävyyttä asuinalueina. Englannissa ja USA:ssa perseptiotutkimuksia on tehty runsaasti. Tunnetuimpia näistä ovat oppikirjoistakin (esim. Abler ym. 1977) tutut alueellisten riskitekijöiden tutkimukset, joita on tehnyt erityisesti »Chicagon koulukunta» sekä tilapreferenssitutkimukset (alueelliset miellyttävyysskartat), joiden pioneerina voidaan pitää Gouldia (esim. 1966, 1969, Gould & White 1974).

Perseptiomaantieteen tutkimuskohteita on luokiteltu eri tavoin. Bordessan (1969) mukaan ne voidaan luokitella seuraavasti: 1) ympäristön havaitseminen, 2) asenteet ja reaktiot ympäristöä kohtaan, 3) tilapreferenssit, 4) ympäristön persipioinnin vaikutus käyttäytymiseen (ks. Wood 1969). Esitetyt luokittelut poikkeavat toisistaan, ainoastaan tilapreferenssitutkimukset ilmenevät kaikissa tehdyissä luokittelussa. Downs (1970:68) mukaan tilapreferenssitutkimukset liittyvät »*behavioraaliseen vallankumoukseen*», jonka voidaan katsoa seuranneen kvantitatiivista vallankumousta (ks. myös Brookfield 1969). Nähdäkseni kvantitatiivinen vallankumous on kuitenkin ollut inspiroimassa tilapreferenssitutkimuksia, joten sitä ei voida pitää niiden edeltäjänä vaan niiden *kiinteänä osana*.

Perseptio-käsite on peräisin psykologiasta. Maantiede on yksi sen monista käyttäjistä (ks. Goodey 1971, Wood 1969). Perseptio-

maantieteen psykologialta saamat vaikutteet liittyvät Koroscilin (1971) mukaan lähinnä hahmopsykologiaan ja Stimulus-Response-teoriaan (S-R). S-R-ajatusta on käytetty mm. alueellisia riskitekijöitä kartoittaneissa perseptiotutkimuksissa. Niissä on tutkittu mm. sitä, miten ihmiset reagoivat esimerkiksi tulvauhkaan ja kuivuuteen (ks. esim. Kates 1966, Saarinen 1966).

Hahmopsykologit huomasivat Koroscilin (1971) mukaan ensimmäisenä sen tosiasian, että objektin havaitseminen määräytyy siitä ympäristön totaliteetista käsin, jonka osa se on. Tähän liittyy esimerkiksi karttakuvioiden tulkinta peruskartalta ja yleisemmin karttojen tulkinta ja persipointi (ks. Board & Taylor 1976).

Tilapreferenssitutkimuksissa käytetyistä menetelmistä

Perseptiomaantieteen tutkimuskohteet, kuten yksilöiden arvot, asenteet ja mielikuvat, ovat subjektiivisia ja niistä saadun tiedon luotettavuus on itse asiassa niiden pysyvyyttä ihmisten mielessä. Niiden kvantifiointi ja testaaminen on hankalaa. Tilapreferenssitutkimuksissa on käytetty runsaasti mm. faktori- ja pääkomponenttianalyyssejä. Niinpä tutkimuksissa on lähtökohtana yleensä ollut *tekninen intressi*, ts. tutkimusongelmien muotoilu näiden kvantitatiivisten menetelmien käyttöä ajatellen (ks. esim. Gould & White 1974). Tiedon luonteeseen ei tällöin ole juuri kiinnitetty huomiota.

Ihmiset muodostavat mielessään todellisuudesta malleja, jotka saattavat erota toisistaan rakenteeltaan ja ulottuvuuksiltaan. Nämä kokonaisuudet toimivat yksilöiden päätöksenteon ja erilaisten valintatilanteiden perus-

tana. Siksi ei pelkästään niiden yhteisten osien perusteella ole mielekästä luokitella ihmisiä homogeenisiin luokkiin (vrt. Watson 1978, Petersen 1967). Faktorianalyysin käyttö ei välttämättä ole mielekästä senkään vuoksi, että vain hyvin harvat sosiologiset, psykologiset ja muut perusdimensiot ovat toisistaan riippumattomia (ks. Rannikko 1977:18). Lineaarikombinaatioiden riippumattomuus ratkaistaan FA:ssä rotatioinnilla, jonka suurin pulma on siinä, että ei ole olemassa mitään laajalti hyväksyttyä ja yksityiskohtaista kriteeriä rotatioinnin suorittamiselle. Sosiaali-tutkimuksissa faktorianalyysin käytön suurin ongelma ovat mitta-asteikot, joihin liittyvät ongelmat korostuvat erityisesti tilapreferenssitutkimuksissa.

Ihmisiä ei voida pitää keskenään samanlaisina standardityyppinä. Sonnenfeldin (1966: 72) mukaan mm. seuraavat seikat vaikuttavat yksilöiden preferenssien muodostumiseen: kulttuuritausta, sosiaaliset suhteet ja tausta, ikä, sukupuoli, syntymäpaikka, asuinajat eri paikkakunnilla, siviilisääty jne. Näitä yksilöiden »taustamuuttujia» ei yleensä tutkimuksissa ole juuri otettu huomioon.

Alueet ja aluejaot tilapreferenssitutkimuksissa

Kvantitatiivisten menetelmien ylikorostunut käyttö tilapreferenssitutkimuksissa, *jopa tutkimusten peruslähtökohtana*, ilmentää kvantitatiivisen vallankumouksen myötä myös maantieteeseen levinnyttä positivistista lähestymistapaa. Kvantitatiivisten menetelmien ylikorostaminen implikoi tällöin positivismille tyypillistä »matemaattisen täydellisyyden ideaalia» (ks. Juntunen & Mehtonen 1977:116). Kvantitativismin »perintö» tilapreferenssitutkimuksissa on edellä esitettyjen menetelmien korostuneen käytön lisäksi näkynyt siinä, että tutkimusten lähtökohtana on ollut tilastomatematisille manipulaatioille sopivan aluematriisin käyttö, jonka pohjalta kompleksinen *ihminen-ympäristö-suhde* on tutkimuksissa redusoitu yksiuotteisesti johonkin yksilöiden kannalta näennäisesti tosiolevaan = »alueet». Useimmissa tila(alue)preferenssitutkimuksissa on yksilöiden ympäristöä koskevien mielipiteiden kartoitus näet tapahtunut siten, että koehenkilöille¹ on esitetty valmis aluejaotus, jonka mukaiset alueet koehenkilöiden on tullut merkitä »siihen järjestykseen kuin ne heitä

miellyttävät». Aluejako on yleensä ollut valtakunnallinen. Alueiden pisteytyksen ja järjestykseen laittamisen jälkeen niille on las-kettu pistearvot (esim. keskiarvot). Tilastomatematisien manipulaatioiden jälkeen alueille on interpoloitu isoperseptit ja näin on saatu ns. mentaalinen kartta kuvaamaan miellyttävyyden vaihtelua maan eri osien välillä. Täten »taustatekijättömien» yksilöiden mekaanisesti tuottama alueiden miellyttävyyjärjestys muuttuu viime kädessä »kansalliseksi perseptiopinnaksi». Tilapreferenssitutkimuksia on suoritettu eri maissa standarditutkimuksina tällaisen Gouldin (1966) käyttöön ottaman mallin mukaisesti (ks. Gould 1969, Gould & White 1974, Hämäläinen 1974: kuva 1).

Gouldin (1969) mukaan perseptiopinta indikoi alueista saatujen käsityksien alueellista vaihtelua heijastaen informaatiota, jonka ihmiset ovat mahdollisesti arvioineet, järjestäneet ja rakentaneet mielessään malliksi. Se, *missä määrin* kyseinen pinta heijastaa yksilön mielessä olevaa *spatiaalista todellisuutta*, on Gouldin mukaan pelkästään *määrittelyky-symys!*

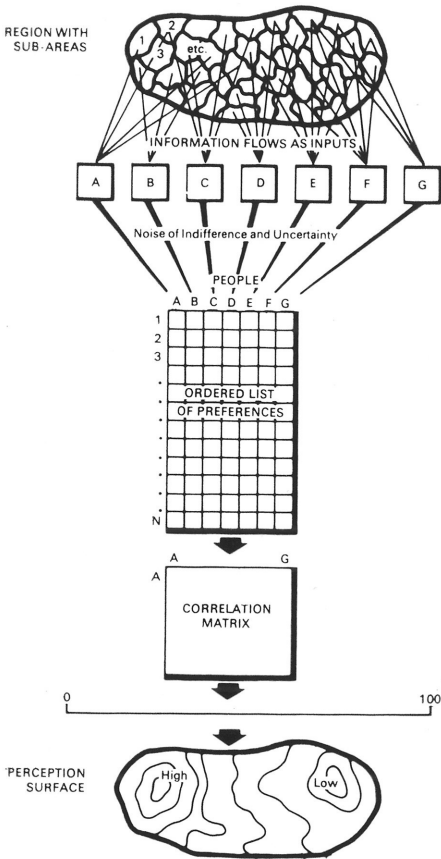
Määrittelyongelmat voitaisiin nähdäkseni välttää hankkimalla tieto siitä, missä määrin ihmisillä on omakohtaista tietoa »alueista».

Tämäntyyppisten tutkimusten toinen ongelma on se, miten paljon ihmisillä on kokemusta toisten rajaamista alueista. Yksilön kannalta valmiit aluejaot voivat olla epärelevantteja mm. seuraavista syistä:

1. alueet sinänsä ovat monisisältöisiä, erilaisen paikkojen ja ilmiöiden koostumia,
2. ihmisillä on vain osittainen tieto alueista ja kokemukset voivat puuttua kokonaan.

Vartiainen (1978:44) mukaan alueiden käsitäminen suhteellisen irrallisiksi yksiköiksi toistensa suhteen ja kokonaisuuden kannalta on eräs maantieteellisen tutkimuksen vaarallisia virhelähteitä. »Mikäli alue otetaan tutkimuskohteeksi ikäänkuin itsestään selvytenä, koko tutkimuksen lähtökohta ei ole mitenkään erityisen maantieteellinen» (Vartiainen 1979). Maantieteilijät käsittävät usein

¹ Niin Suomessa kuin ulkomaillakin opiskelijat ovat yleensä olleet lähinnä käytännön syistä tutkimusten koekaniineina. Tällöin on kuitenkin vaikea päätellä, edustavatko heidän mielipiteensä kokemusta vai oppineisuutta vai mahdollisesti kumpaakin. Opiskelijoiden vertailu muihin ihmisiin heidän omaamansa aluetietouden osalta olisi sinänsä tutkimuksen arvoinen seikka.

Kuva 1. Perinteisen tilapreferenssitutkimuksen »oikeoppinen» suorituskaava (Gould & White 1974:67).

tilan pelkästään objektiiviseksi kategoriaksi = »alue». Perseptiomaantieteessä, jossa tilaa tutkitaan subjektiivisessa kontekstissa, ei kuitenkaan voida rajoittua pelkästään objektiiviseen (ks. Paasi 1979), valmiita alueita ei voida ilman muuta pitää »annettuina» perspiointiyksikköinä, koska ihmiset saattavat mieltää todellisuuden muutenkin kuin »realisten» (esim. hallinnollisten tai maantieteellisten) alueiden mukaan. Esimerkiksi useimmat helsinkiläiset tuskin pystyvät mieltämään Lappia neljänä pienempänä osa-alueena, joita esim. Pesonen (1972, myös 1977, 1978) on käyttänyt selvityksissään. Tämän vuoksi ei ole mielekäästä pyytää yksilöitä laittamaan miellyttävyysjärjestykseen valmiiden aluejakojen mukaisia »alueita». Valmiita aluejakoa voidaan toki käyttää erilaisten mielipiteiden ja käsitysten pysyvyyden testaamiseen. Myös »alueiden» tuntemisen vai-

kutusta niiden kokemiseen miellyttävänä tai vastenmielisinä voidaan samoin testata.

Kyseenalaiseksi kuitenkin jää, kuinka paljon alueellista informaatiota pitäisi olla, jotta olisi mahdollista laittaa miellyttävyysjärjestykseen mm. suomalaisten tutkimuksissaan käyttämät 17–32 aluetta. Gouldin (1975) Ruotsissa tekemässä tutkimuksessa alueita on ollut peräti 70. Downs (1970) epäilee, onko normaalilla järjenjuoksulla varustetun yksilön edes mahdollista laittaa järkevin kriteerein järjestykseen suurta määrää joitakin ilmiöitä, kuten esimerkiksi »alueita». Harvey (1969:322–324) on myös pohtinut alueiden miellyttävyysjärjestykseen laittamiseen liittyvää problematiikkaa. Eräs ongelma hänen mielestään on se, että toisten alueiden nimet saattavat kuullostaa miellyttävämmältä kuin toisten. Esimerkiksi Pesosen (1972) käyttämät nimet »Suomenselän suoma» ja »Kainuun nevalakeus» eivät todellakaan houkuttele muuttamaan ko. alueille tai edes laittamaan niitä kovinkaan korkealle miellyttävyysjärjestyksessä. Edellä esitetyn lisäksi ongelmaksi jäävät mm. seuraavat seikat:

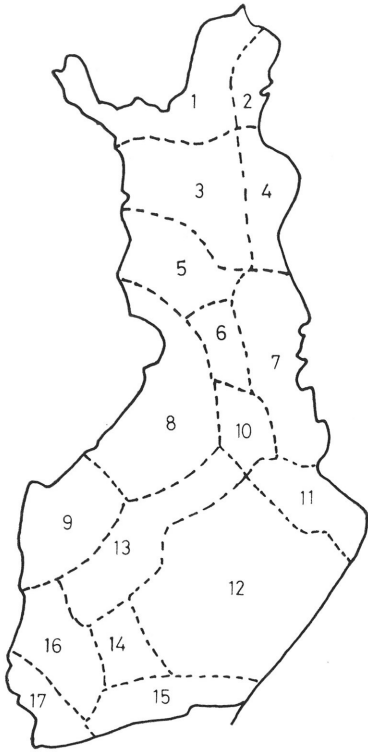
1. Vastaako esitetty aluejako niitä alueita, joiden nimiin ihmiset liittävät ko. alueilta omaamansa tiedot?
2. Vastaavatko alueiden nimet niitä alueita, joihin koehenkilöt ovat tottuneet yhdistämään tietyt asiat?
3. Miten alueita voidaan laittaa miellyttävyysjärjestykseen, jos niitä ei tunneta lainkaan?

Kysymys on siis tutkimusmenetelmän valiteetista ja lähtökohta-asetelmien relevanssista, jotka tulisi selvittää ennen tutkimuksen aloittamista.

Miten ihminen mieltää »alueellisen» todellisuuden?

Edellä esitetyistä ongelmista kiinnostuneena suoritin kesällä 1979 Joensuun korkeakoulun maantieteen kenttäkurssilla kaksiosaisen testin², joista ensimmäisessä käytin Hämmäläisen (1974) käyttämää kyselylomaketta ja Pesosen (1972, 1977) käyttämää aluejakoa (17 aluetta,

² Testiin osallistui 36 henkilöä, joilla oli vähintään approbatur-arvosana (ja Suomen maantieteen kurssi) maantieteestä. Määrä vastaa Hämmäläisen (1974) ja Pesosen (1972) keskimäärin käytämiä osapopulaatioita.

Kuva 2. Ensimmäisessä testissä käytetty aluejako. Alueet: 1 Taka-Lapin tunturiylänkö, 2 Inarin järviälänkö, 3 Etelä-Lapin kairat, 4 Sallan-Saariselän tunturimaa, 5 Peräpohjolan vaaramaa, 6 Kainuun nevalakeus, 7 Kainuun-Kuusamon vaaramaa, 8 Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan jokimaa, 9 Etelä-Pohjanmaan lakeus, 10 Oulunjärven seutu, 11 Vaara-Karjala, 12 Järvi-Suomi, 13 Suomen-selän suomaa, 14 Lounais-Hämeen viljelyseutu, 15 Eteläinen rantamaa, 16 Lounainen viljelyseutu, 17 Saaristo-Suomi.

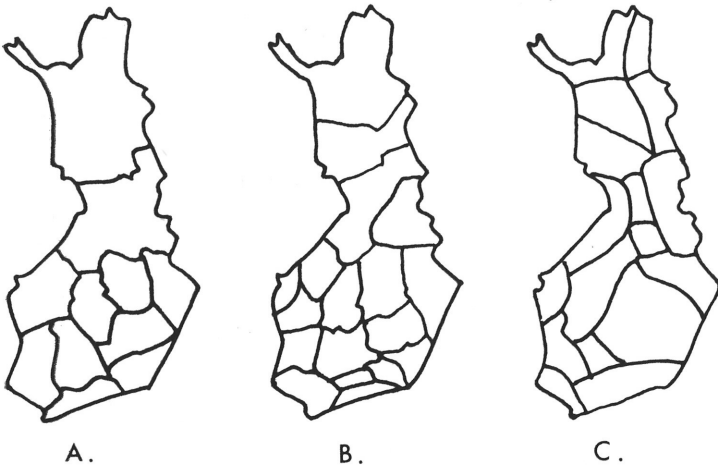
kuva 2). Yksinkertaisilla testeillä pyrin kar-toittamaan yksilöiden käsityksiä »aluetietou-destaan» sekä tilan mieltämistä.

Ensimmäisessä testissä koehenkilöiden pää-tehtävänä oli asettaa alueet miellyttävyysjär-jestykseen ja ilmoittaa samalla, katsovatko he tuntevansa nämä alueet hyvin, kohtalai-sesti tai huonosti/ei lainkaan. Tärkeimmät tu-lokset olivat seuraavat:

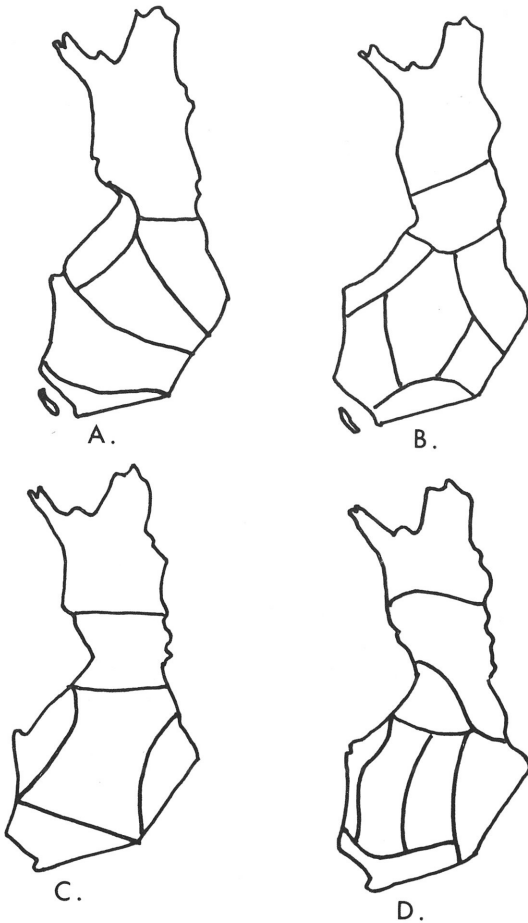
1. Noin 60 % koehenkilöistä asetti koti-alueensa ensimmäiselle sijalle (80 %:lla kotialue oli kolmen suosituimman alueen joukossa)
2. 17 alueesta katsoivat opiskelijat tuntevan-sa keskimäärin hyvin 3, kohtalaisesti 8 ja heikosti/ei lainkaan 6 aluetta.

Kotialue on yleensä todettu ilmoitettavan suosituimmaksi miellyttävyysjärjestyksessä (esim. Gould 1975:64—67). Perustelut alueiden miellyttävydestä olivat vaihtelevia, esimer-kiksi kaunis luonto, kylmyys, pitkä talvi, melua, saastetta jne. Perustelut kuvaavat kuitenkin ihmisten omaaman alueellisen in-formaation luonnetta. Opiskelijoilla in-formaatio liittyy lähinnä luontoelementteihin, eikä esimerkiksi työhön (työmahdollisuuk-siin), joka lienee merkittävin perusta ja syy mm. kaukokuu-uttopäätöksille. Luontotekijöi-den merkitystä mahdollisten muuttopäätösten kannalta on vaikea arvioida.

Viikon kuluttua ensimmäisestä testistä suo-ritin toisen testin. Siinä esitin kolme erilai-sa aluejakoa (kuva 3), joista yksi oli sama kuin ensimmäisessä testissä käytetty. Koe-

Kuva 3. Toisessa testissä käy-tetyt aluejaot. A läänijako, B maakuntajako, C maantieteelli-nen aluejako.

Kuva 4. Eräiden opiskelijoiden näkemykset Suomen jakautumisesta homogeenisiin alueisiin. A pohjoiskarjalainen, B kaakkoissuomalainen, C lounaissuomalainen, D keskisuomalainen opiskelija.

henkilöiden piti jälleen merkitä kunkin aluejaon alueet sen mukaan, miten he katsoivat tuntevansa alueet (hyvin, kohtalaisesti, huonosti/ei lainkaan). Koehenkilöt katsoivat tuntevansa nyt ensimmäisessä testissä käytetystä aluejaosta keskimäärin hyvin 4 aluetta, kohtalaisesti 7 aluetta ja huonosti/ei lainkaan 6 aluetta. Täten alueiden »tuntemus» siis keskimäärin kasvoi viikon aikana.

Toisessa testissä käytettyjen karttojen aluejaotuksissa eräät alueet ovat lähes päällekkäisiä (kuva 3). Vaikka kysymyksessä oli lähes sama alue, saattoi koehenkilö katsoa tuntevansa sen sekä hyvin että ei lainkaan! Yli neljäsosalla oli vastauslomakkeissa alueita, jotka koehenkilöt katsoivat tuntevansa

sekä »ei lainkaan» että »kohtalaisesti» tai vastaavasti sekä »kohtalaisesti» että »hyvin». Ilmeisesti *aluejaon muodolla* on merkitystä siihen, miten yksittäinen »alue» mielletään kokonaisuudesta.

Toisessa testissä koehenkilöiden piti jakaa Suomi karttapohjalla sellaisiin homogeenisiin alueisiin kuin Suomi heidän mielestään *kokemustensa* ja *tuntemuksensa* perusteella on jaettavissa. Koehenkilöt joutuivat itse laatimaan aluejaon, nimeämään alueet ja perustelemaan, miksi he katsoivat alueiden olevan yhtenäisiä (ks. kuva 4). Keskimäärin koehenkilöt pystyivät erottamaan 6 aluetta, useimmat tätäkin vähemmän (taulukko 1).

Taulukko 1. Koehenkilöiden erottamien alueiden lukumäärä.

alueiden lkm	% henkilöistä
1—3	16
4—6	46
7—9	26
10—13	12
	100

Tämä asettaa Suomessa tehtävissä tilapreferenssitutkimuksissa kyseenalaiseksi sellaisten valmiiden aluejakojen käytön, joissa alueita on jopa 20—30 kappaletta.

Alueiden »tuntemus» muuttui viikon aikana keskimäärin 8 alueen osalta (= n. 50 %) vastaajaa kohti. Tämä johtunee todellisen tiedon vähydestä, käsitysten vakiintumattomuudesta ja ennen kaikkea annettujen alueiden »hahmottumattomuudesta» yksilöiden mielessä. Tätä kuvastaa myös se, että tulosten mukaan viidennes koehenkilöistä onnistui viikon aikana lisäämään »aluetuntemustaan» eräiden alueiden kohdalla täysin tuntemattomasta hyvin tunnettuun tai vastaavasti onnistui unohtamaan aikaisemmin hyvin tuntemansa alueen kokonaan! »Alueiden tuntemus» muuttui kaikilla koehenkilöillä. Pienin muutos oli yksi alue, kun taas eräillä koehenkilöillä muuttui lähes kaikkien alueiden »tuntemus». Yleensä alueellisen tiedon (tai kuvittelun) muutos tapahtui selvästi joko + tai — suuntaan, harvinaisempaa oli samalla henkilöllä muutos molempiin suuntiin.

Vaikka testituloksia onkin pidettävä lähinnä suuntaa-antavana, antavat tulokset kuitenkin perustan seuraaville johtopäätöksille:

1. Ei ole mielekästä pyytää ihmisiä laittamaan valmiissa aluejaossa esitettyjä alueita miellyttävyyserjärjestykseen, jos yk-

silöillä ei ole sellaista perusteltua, pysyvää alueiden tuntemusta, mitä tällainen tehtävä vaatii^{3,4}. Tämä tulisi testata.

2. Valmiita aluejakoja käyttävä tilapreferenssitutkimus on yksilöiden mielikuvien ja heidän ymmärtämänsä⁵ spatiaalisen todellisuuden (ei välttämättä »todellista», esim. hallinnollista alueellisuutta, voi olla myös jatkumo?) muokkausta, eikä täten ilmaise heidän käsityksiään siitä⁶.

Näitä käsityksiä tukevat myös seuraavat testeissä esille tulleet seikat. Asuinpaikan valintaan vaikuttavia seikkoja tiedusteltaessa puolet testeihin osallistuneista henkilöistä ilmoitti, että sijainti keskusjärjestelmässä (ts. pääsy kaupunkiin, kirkonkylälle, maaseudulle jne.) on tärkeämpi seikka kuin pääsy määrättylle alueelle. Tämä implikoi sitä, että mahdollisten asuinpaikkojen mieltäminen tapahtuu tiettyjen paikkojen eikä niinkään alueellisuuden kautta. Tilapreferenssit voivat siis olla paitsi *horizontaalisia*, myös *vertikaalisia*. Tätä tukee lisäksi se, että puolet koehenkilöistä ilmoitti, että heidän alueisiin liittämänsä tieto on *ensisijaisesti* tietoa alueilla sijaitsevista paikoista eikä alueista kokonaisuutena⁷. Paikka-käsite puolestaan implikoi esimerkiksi juuri eri yhdyskuntatyyppejä. Tietty paikat saavat siis yksilöiden kannalta *persoonallisen merkityksen*, jonka saavuttaminen alueiden tasolla on vaikeaa, ellei peräti mahdotonta⁸. Merkittävä suomalainen

perseptiomaantieteen esi-isä J. G. Granö totesi jo 1920-luvun lopussa:

»käsitys mikä meillä on niistä paikoista ja alueista, jotka henkilökohtaisen havaitsemisen nojalla tunnemme, on sidottu kokonaiskuvaan, aistimusten summaan, jonka pätevyysmäärä riippuu sekä siitä, *kuinka laajat alat yht'aikaa ovat olleet aistittavina*, että siitä, *kuinka pitkän ajan kuluessa ja kuinka yksityiskohtaisesti olemme tarkanneet*» (Granö 1930:7, kursivointi A. P.).

Johtopäätökset

Tällä artikkelilla ei luonnollisesti pyritä kieltämään sitä, etteikö yksilöillä ole mielikuvia omasta maastaan ja koko maapallosta. Päinvastoin, yksilöillä on mielikuvia ja lisäksi niillä on hyvin tärkeä merkitys. Nämä mielikuvat eivät kuitenkaan välttämättä ole kartanomaisia, mistään valmiista aluejaoista puhumattakaan (ks. Lynch 1973). Tällöin valmiiden aluejakojen pohjalta tuotettu »mielikuvien» operationaalinen muoto, mentaalinen kartta, on *tyhjä yleinen*, yksilöiden mieltämän alueellisen todellisuuden manipulaatio. Jokaisella suomalaisella on toki käsitys niistä Suomen osista, joissa hän haluaisi asua. Ko. »alueet» ovat kuitenkin persoonallisia ja uniikkeja, alueellisuuden ja paikallisuuden komplekseja. Uutena mielekkäänä tutkimuskohteena perseptiomaantieteelle olisi se, että tarkasteltaisiin näiden mielikuvien vaikutusta ihmisen toimintaan, ts. *spatiaalisen käytäytymisen aktiivisina lähteinä*. Tällöin tulisi huomioida ihmisen intentionaalinen luonne, joka heijastuu esimerkiksi päätöksenteossa.

Tilan ja tilapreferenssien vaikutusta ihmisen käyttäytymiseen ja päätöksentekoon voitaisiin ilmeisesti tutkia esimerkiksi muuttopäätöksiä selvittämällä. On ilmeistä, että spatiaaliset, sosiaaliset ja taloudelliset tekijät muodostavat *tilassa kompleksisen jatkumon* ja yksilö pyrkii löytämään objektiivisesta todellisuudesta muodostamiensa subjektiivisten näkemysten ja tavoitteiden perusteella mahdollisimman tyydyttävän kombinaation. Mielekäs selvittämisen kohde olisi tällöin se, miten *tila* edellä mainittuine ulottuvuuksineen vaikuttaa *muuttopäätöksiin*. Tällöin voitaisiin pyrkiä selvittämään paitsi tilan *problematisoitumisilmiötä* yksilöiden kannalta ts. mikä on laukaissut muuttopäätöksen, myös sitä,

³ Alue-sanalla viitataan tässä, kuten myös edellä, valtakunnallisiin aluejakoihin.

⁴ Tieto ja mielikuvat eivät välttämättä luonnollisestikaan ole sama asia. Downs (1970:99) on todennut mielikuvista: »an image is multifaceted, its relation to the physical real world is uncertain and it has no direct physical expression» (kursivointi A. P.).

⁵ Ks. Andersson & Dahlgren (1974:28).

⁶ Perinteisesti on maantieteessä ollut ontologisesti mielenkiintoinen kysymys, onko alueita olemassa *objektiivisina, konkreettisina yksikköinä* (ks. Vartiainen 1978:43) vai onko niitä pidettävä pelkästään fiktiivisinä. Abstrakti alue-käsite saa nähdäkseni konkreettisen sisällön niiden ilmiöiden olemassaolosta, joiden suhteen aluerajaus kulloinkin suoritetaan. Kuitenkaan yksittäisen ihmisen tajunnassa nämä ilmiöt eivät välttämättä ole kaikilla samoja, ts. yksilön mieltämät alueet (tai spatiaalinen todellisuus kokonaisuutena) eivät tällöin rajaudu samalla tavalla (vrt. Downs 1970: erityisesti s. 96).

⁷ Tähän mahdollisuuteen viittaa myös Hämäläinen (1974:29) pohdiskellessaan preferenssitutkimusten validiteettiongelmaa.

⁸ Paikan merkitystä kokemusten perustana korostetaan erityisesti ns. fenomenologisessa maantieteessä (ks. esim. Relph 1976, Tuan 1977).

onko muutossa saavutettu eri tilan ulottuvuuksille asetetut tavoitteet. Mm. edellä esitetty antaisi uusia ulottuvuuksia perseptio-maantieteellisille tilapreferenssitutkimuksille. Se ei näet enää 1980-luvun vaihteessa voi jäädä siihen, että tuotetaan kartta tai »mielilipeavaruus» siitä, miten ihmiset laittavat järjestykseen n kappaletta »alueita».

Kirjallisuus

- Abler, R., Adams, J. & P. Gould (1971). *Spatial organization*. The geographers view of the world. London.
- Andersson, L. & B. Dahlgren (1974). Spatial perception and degree of realization. A case study in the geography of decision-making. *Meddelanden från Göteborgs Universitets geografiska institutionen*, Ser. B, No. 34.
- Board, C. M. & R. M. Taylor (1977). Perception and maps: human factors in map design and interpretation. *Institute of British Geographers, Transactions* 2:1.
- Bordessa, R. (1969). Perception research in geography: an appraisal and contribution to urban perception, *Semin. Pap.* No. 8, Dept. of Geogr., Univ. of Newcastle-upon-Tyne.
- Brookfield, H. C. (1969). On the environment as perceived, in *Progress in Geography* 1, eds. Board, Chorley, Hagget & Stoddard. London.
- Downs, R. (1970). Geographic space perception: past approaches and future prospects, in *Progress in Geography* 2, eds. Board, Chorley, Hagget & Stoddard. London.
- Goodey, B. (1971). A small space for small space. *Area* 3:2.
- Gould, P. (1966). *On mental maps*. Michigan.
- Gould, P. (1969). Problems of space preferences measures and relationships. *Geographical Analysis* 1.
- Gould, P. (1975). People in information space: the mental maps and information surfaces of Sweden. *Lund Studies in Geography, Ser. B, Human geography*, No. 42.
- Gould, P. & R. R. White (1974). *Mental maps*. London.
- Granö, J. G. (1930). *Puhdas maantiede*. Porvoo.
- Harvey, D. (1969). *Explanation in Geography*. London.
- Hämäläinen, M. (1974). Suomen eri osien miellyttävyys asuin ympäristönä. Pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto, maantieteen laitos.
- Juntunen, M. & L. Mehtonen (1977). *Ihmistieteiden filosofiset perusteet*. Jyväskylä.
- Kates, R. (1966). Stimulus and symbol: the view from the bridge. *Journal of Social Issues* XXII:4.
- Koroscil, P. (1971). The behavioural environmental approach. *Area* 3:2.
- Lynch, K. (1973). Some references to orientation, in *Image and Environment*, eds. Downs, R. & D. Stea, Chicago.
- Paasi, A. (1979). Eräitä elinympäristötutkimuksen lähtökohtia. Alustus Tampereen maantieteilijäpäivillä 18.11.79.
- Pesonen, H. (1972). Mitkä alueet Suomessa miellyttävät? *Terra* 84:4.
- Pesonen, H. (1977). Veränderungen von räumlichen Vorstellungen bei Jugendlichen. *Nordia* 1.
- Pesonen, H. (1978). Emme ole tulleet palveltaviksi vaan palvelemaan — maantieteellisyys alue-maantieteessä. *Terra* 90:1.
- Petersen, G. L. (1967). A model of preference: quantitative analysis of the perception of visual appearance of residential neighbourhoods. *Journal of Regional Science* 7.
- Rannikko, P. (1977). Monimuuttujamenetelmien ja reaali maailman välisestä suhteesta. *Turun yliopisto, sosiologia tutkimuksia* 88/1977.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. London.
- Saarinen, T. (1966). Perception of the Drought Hazard on the Great Plains. *University of Chicago, Department of Geography, Research Paper* 106.
- Sonnenfeld, J. (1966). Variable values in space and landscape: An inquiry into nature of environmental necessity. *Journal of Social Issues* XXII:4.
- Tuan, Yi Fu (1977). *Space and place: the perspective of experience*. London.
- Vartiainen, P. (1978). Maantieteen yleisiä lähtökohtia. *Joensuun korkeakoulun historian, maantieteen ja muiden aluetieteiden osaston julkaisuja* 7. Joensuu.
- Vartiainen, P. (1979). Alueellisen metodin »vieraantumisen» ja »järkevä ydin» — lisänäkökohtia. *Terra* 91:3.
- Watson, M. K. (1978). The scale problem in human geography. *Geografiska Annaler, Ser. B*, 60B:1.
- Wood, L. J. (1969). Perception studies in geography. *Institute of British Geographers, Transactions* 50.